

Klaus Egeberg: Om at analysere amtshistoriske årbøger

De seneste års interesse – i universitetskredse – for lokalhistorien, dens form, funktion og forsvarlighed har bl.a. givet sig udslag i en række analyser af indholdet i og bidragyderne til de amtshistoriske årbøger. I betragtning af den ringe viden vi endnu 79 år efter oprettelsen af det første amtssamfund besidder om denne vigtige del af det lokalhistoriske arbejde, er sådanne analyser både påkrævede og velkomne – ikke blot fordi de kan sætte dagens arbejde i det rette perspektiv, men også fordi de kan være medhjælpende til aflivelsen af en række blomstrende myter om lokalhistorie og lokalhistorikere samt virke til at fremdrage de fejl og fortrin, som har bragt årbøger til hhv. fremgang, forfald eller stilstand.

Men, skal analyser være til nogen nytte og befordre vor viden fremfor at forplumre den, må deres resultater være fremkommet i kraft af arbejde med veldefinerede begreber og uangribelige metoder, de må være til at stole på og de må være entydige. Flere af de påstande, som blev fremsat på grundlag af den analyse af fire tilfældigt valgte årbøger, i *Fortid og Nutid XXIX*, s. 692–703, påkaldte sig ret omgående mistanke om, at dette arbejde måske ikke helt kunne opfylde de ovenfor skitserede krav, og derfor disse følgende, mere principielle bemærkninger.

Enhver, der har forsøgt sig på at bringe noget så mangfoldigt som årbogsartikler på plads i overskuelige skemaer, ved, at det er et uhyre vanskeligt arbejde, som både stiller store krav i udarbejdelsen af skemaerne og i vurderingen af artiklerne. Årbogsartikler er nemlig sjældent så firkanterede, at de uden besvær kan lade sig opdele i bestemte kategorier, og vil man i analyseøjemed arbejde med skemaer, som bevarer blot et minimum af overskuelighed, er det under alle omstændigheder nødvendigt at hugge manganen en hæl og klippe manganen en tå. Skal det hele derfor ikke ende i den store tilfældighed, er det en helt nødvendig forudsætning, at der bliver redegjort omhyggeligt for de præmisser, der er anvendt i

forbindelse med skematiseringen. På dette punkt svigter Århus-studerne totalt. Man nævner blot (i note 4), at »de fleste kategorier siger egentlig nok i sig selv«. Vel gør de ej! Det faldt således omgående undertegnede ret kraftigt i øjnene, at tabel 1 viste, at de fem første årgange af Vejle Amts årbøger skulle indeholde en ganske overvældende stor mængde artikler omhandlende militærhistorie. Ganske vist var den også fra mange andre årbøger bekendte oberst Axel Liljefalk formand for redaktionskomiteen, men alligevel . . ., militærhistorie, det er jo noget med kampanalyser, strategistudier, forsvarsværkers konstruktion o.l. Bladrer man imidlertid de første årgange af den nævnte årbog igennem, opdager man snart (ja, man anede det måske endda på forhånd), at en meget stor del af de såkaldte militærhistoriske artikler i realiteten er civiles erindringer om tildragelser langt bag fronten under de slesvigske krige – og det kan vist kun i de færreste tilfælde henregnes under det, man almindeligvis forstår ved militærhistorie.

Forsøger man, efter at tvivlen om emneopgørelsens holdbarhed således er vakt, at jævnføre emneopdelingsskemaet med årbøgerne *in natura*, konstateres snart yderligere inkonsekvenser, f.eks. i forbindelse med den helt overraskende store repræsentation af artikler omhandlende kirke- og religionsforhold – et emne, som der ellers ikke er nogen særlig stor tradition for at behandle i danske lokalhistoriske årbøger. Det viser sig imidlertid, at den tilsyneladende årsag til denne emnegruppes store vægt er, at stort set alle artikler i hvilke ordet kirke forekommer, er placeret her, og det – atter tilsyneladende – uanset om de omhandler altertavler, jødiske menigheder, kirkeklokker eller salmebogsstridigheder i Sindbjerg. Med andre ord: den anvendte systematik synes ikke at kunne stå for en nærmere prøvelse.

Værre er det dog, at der også er en alvorlig brist i selve opgørelsesmetoden, idet alle optællinger er foretaget på grundlag af artikler og ikke tryksider. Hvordan man har kunnet se bort fra den helt indiskutable forskel, såvel i intention som i vægt, der er på f.eks. en lille

erindringsskitse og en stor, gennearbejdet historisk undersøgelse, kunne det have været rart at få forklaret.

Men værst er det dog nok, at de 7 »analytikere« på grundlag af en så brøstfædig »analyse« fælder afgørende domme over det arbejde, som flere generationer af lokalhistorikere har udført.

For at illustrere hvor forskelligt resultaterne falder ud, alt efter om man benytter artikler eller tryksider som målestok, forsøgte i al hast – og derfor med alle forbehold – en rubricering af de 5 første hefter af Vejle Amts årbøger i det af århusstuderne anvendte skema. Det stod snart klart, at vi aldeles ikke (jfr. ovenstående) var enige i vurderingen af de forskellige artikler, og det viste sig også snart, at det var nødvendigt at tilføje skemaet et par ekstra grupper (de kursiverede) for at opnå en blot nogenlunde differentiering. Og dog skulle der klemmes, presses og indgås nogle hårde kompromisser, før følgende og kun tendensangivende resultat forelå:

Som det fremgår, er der stor forskel på de to opgørelser, og der er især forskel på, om man måler i artikler eller sider – og deraf følgelig også forskel på de konklusioner, som tallene giver anledning til at drage.

De ovenanførte indvendiger mod de 7's analyse, som iøvrigt rummer mange udmærkede iagttagelser, vil givetvis forekomme en del at være petitesseer – hvad de også er. Men eksemplet viser, og det er faktisk det egentlige formål med at tage sagen op, at der altid er god grund til at være på vagt overfor resultater af kvantitative undersøgelser, i hvilke ophavsmændene ikke omhyggeligt redegør for og begrundet valget af metode, systematik og præmisser. At de 7 Århus-studer skulle blive skydeskive for kritikken, skyldes såmænd ikke, at deres analyse er værre end så mange andre, men blot, at de tilfældigvis har vovet sig ind på et område, hvor undertegnede mener at have visse forudsætninger for at gennemskue problemerne.¹

Hvor ofte vi bliver misinformeret, mani-

Emnefordelingen i Vejle Amts årbøger 1905–09

	Århus-opgørelse		Artikler	Egen opgørelse		%
	Artikler	%		%	Sider	
Arkæologi	1	(1½)	2	(3½)	38	(3½)
Militærhistorie	16	(26)	7	(11½)	176	(15)
<i>De slesvigske krige</i>	–	–	10	(16½)	143	(12½)
Kirke og religion	10	(16½)	2	(3½)	12	(1)
Skole m.v.	4	(6½)	4	(6½)	77	(7)
Sundhedsvæsen	–	–	1	(1½)	18	(1½)
Politi/told	–	–	–	–	–	–
Trafik	–	–	–	–	–	–
Topografi	10	(16½)	9	(15)	330	(28½)
Folkeliv	4	(6½)	2	(3½)	7	(½)
Landbrug	2	(3½)	1	(1½)	15	(1)
Håndværk	1	(1½)	1	(1½)	2	(½)
Industri	–	–	–	–	–	–
Handel	–	–	1	(1½)	1	(½)
Kunst	1	(1½)	4	(6½)	29	(2½)
Arkitektur	–	–	3	(5)	59	(5)
Personalhistorie	12	(19½)	11	(18)	218	(19)
<i>Andet</i>	–	–	3	(5)	26	(2)
<i>I alt</i>	<i>61</i>	<i>(100)</i>	<i>61</i>	<i>(100½)</i>	<i>1151</i>	<i>(100)</i>

1. Klaus Egeberg: Lokalhistorie i Østjylland – en analyse af tre amtshistoriske årbøger (Speciale v. Kbh. univ., 1980, under udgivelse).

puleret med eller rent ud bedraget ved hjælp af såkaldte »analyser«, er det næppe muligt at få hold på. Men ved aldrig at godtage konklusioner uddraget af uigennemskuelige tabeller, vil vi dog være i stand til ikke blot at værne os selv, men også vanskeliggøre arbejdet for dem, der evt. kunne se fordel af at bibringe os et ukorrekt billede af faktiske forhold.

Afslutningsvis blot en enkelt tilbagevendende til Århus-studerne. Som det sig næsten hør og bør i analyser af lokalhistoriske årbøger, afslutter også de 7 med en præsentation af nogle »ideale fordringer« til årbøgerne og folkene bag dem. I den forbindelse forekommer

det at være på sin plads at gøre opmærksom på, at stort set alle amtssamfund eksisterer og fungerer i kraft af de involverede personers *frivillige* arbejde. Udtryk som »skal«, »bør« og »må« kan man derfor kun dårligt anvende overfor alle disse mennesker, hvis engagement i det lokalhistoriske arbejde *trods alt* bringer en mængde årbøger på gaden hvert år. Krav kan vi stille og vidtgående ønsker kan vi fremkomme med den dag, da der i alle amter er ansat en faguddannet historiker, som bl.a. har som opgave at redigere årbøger, arrangere udstillinger, foranstalte studiekredse o.l. – men heller ikke før.